

HỘI NGHỊ KHOA HỌC

“NHỮNG ĐỊNH HƯỚNG LỚN TRONG NGHIÊN CỨU KHOA HỌC PHÁP LÝ
ĐÁP ỨNG YÊU CẦU PHÁT TRIỂN ĐẤT NƯỚC TRONG KỈ NGUYÊN MỚI”

Ngày 21/3/2025, tại Trường Đại học Luật Hà Nội đã diễn ra Hội nghị khoa học với chủ đề “**Những định hướng lớn trong nghiên cứu khoa học pháp lý đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước trong Kỉ nguyên mới**”. Hội nghị quy tụ nhiều chuyên gia, nhà khoa học pháp lý nhằm thảo luận, xác định những định hướng nghiên cứu lớn cho khoa học pháp lý Việt Nam trong giai đoạn mới. Những định hướng này là cơ sở lý luận và thực tiễn cho nghiên cứu khoa học pháp lý, với tầm nhìn chiến lược nhằm tìm ra những giải pháp khả thi cho công tác hoạch định chính sách, xây dựng pháp luật và tổ chức bộ máy nhà nước đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước trong Kỉ nguyên mới: Kỉ nguyên của sự phát triển tiến bộ vượt bậc của đất nước trên mọi lĩnh vực.

Khoa học pháp lý vốn bao trùm phạm vi nghiên cứu rộng khắp, từ lý luận nhà nước và pháp luật, luật hiến pháp - hành chính, pháp luật dân sự, pháp luật kinh tế, pháp luật hình sự, pháp luật quốc tế, luật học so sánh... cho tới những vấn đề mới mẻ, phức tạp do cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 đặt ra. Thực tiễn và lý luận đều cho thấy, khoa học pháp lý cần giải quyết đồng bộ nhiều vấn đề. Trong giai đoạn hiện nay, hơn lúc nào hết cần có sự lựa chọn đúng đắn, xác định rõ những định hướng nghiên cứu lớn, những vấn đề trọng tâm, then chốt, tập trung trực tiếp vào việc phục vụ các yêu cầu ưu tiên hàng đầu của Kỉ nguyên mới. Có xác định được những định hướng nghiên cứu lớn, giới nghiên cứu pháp lý mới có thể chuẩn bị đầy đủ cơ sở lý luận, đề xuất các nguyên lý khoa học vững chắc, làm cơ sở để Đảng và Nhà nước ban hành các quyết sách lớn và triển khai thực hiện một cách kịp thời, hiệu quả.

Thực tiễn gần đây cho thấy các vấn đề lớn

như: bộ quản lý đa ngành, đa lĩnh vực; việc xây dựng chính quyền địa phương hai cấp; tổ chức lại bộ máy nhà nước trung ương; hoàn thiện cơ chế kiểm soát quyền lực; phát triển khoa học công nghệ đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số quốc gia; xây dựng chính phủ số, công dân số; phát triển kinh tế tư nhân, xây dựng nền kinh tế xanh, kinh tế số, kinh tế tuần hoàn; đổi mới mô hình tăng trưởng hay điều chỉnh đối với những giao dịch mới, tài sản mới như tài sản dữ liệu, kinh tế dữ liệu... đều là những vấn đề cần có sự tham gia tích cực, chủ động của giới khoa học pháp lý. Nếu không có sự chuẩn bị kịp thời về mặt lý luận, thực tiễn sẽ thiếu chỗ dựa vững chắc để triển khai các cải cách sâu rộng này.

Hội nghị “**Những định hướng lớn trong nghiên cứu khoa học pháp lý đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước trong Kỉ nguyên mới**” được tổ chức nhằm đánh giá thực trạng nghiên cứu khoa học pháp lý; nghiên cứu, thảo luận về các hướng nghiên cứu; xác định những định hướng nghiên cứu lớn cho khoa học pháp lý Việt Nam trong bối cảnh Kỉ nguyên mới, với các nội dung chính:

Một là, làm rõ những nội dung mới trong chủ trương của Đảng về Kỉ nguyên mới có liên quan trực tiếp đến khoa học pháp lý.

Hai là, xác định các vấn đề lý luận lớn, cấp thiết mà giới nghiên cứu pháp lý cần tập trung nghiên cứu trong giai đoạn hiện nay, bảo đảm cung cấp kịp thời luận cứ khoa học cho việc ban hành và tổ chức thực hiện các chủ trương, quyết sách lớn.

Ba là, đề xuất những hướng nghiên cứu lớn, mang tính chiến lược cho các lĩnh vực của khoa học pháp lý trong các lĩnh vực luật học chuyên ngành.

Các chuyên gia, nhà khoa học tại Hội nghị đã cùng thảo luận về thực trạng và định hướng

nghiên cứu khoa học pháp lý, qua đó đạt được sự đồng thuận cao về các vấn đề sau đây:

Một là, Việt Nam đang bước vào kỉ nguyên vươn mình với mục tiêu trở thành quốc gia phát triển vào năm 2045. Hiện nay, để thực hiện thành công chiến lược phát triển, cần hoàn thiện thể chế, nâng cao hiệu quả quản lí nhà nước và xây dựng pháp luật phù hợp với yêu cầu thời đại. Ba chiến lược chính được đặt ra nhằm đạt mục tiêu phát triển là: 1) Công nghiệp hoá, hiện đại hoá để ứng dụng công nghệ nâng cao năng suất lao động; 2) Phát triển khoa học công nghệ, đổi mới sáng tạo nhằm thúc đẩy nghiên cứu và ứng dụng công nghệ tiên tiến; 3) Phát triển nhanh và bền vững, kết hợp tăng trưởng kinh tế với bảo vệ môi trường và đảm bảo công bằng xã hội. Để đạt được điều này, việc hoàn thiện thể chế pháp lí và xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa có vai trò then chốt. Các nhiệm vụ trọng tâm bao gồm cải cách quy trình lập pháp để nâng cao chất lượng chính sách pháp luật, đảm bảo tính minh bạch và kiểm soát quyền lực giữa các cơ quan nhà nước, cũng như cải cách bộ máy hành chính theo hướng tinh - gọn - mạnh - hiệu lực - hiệu quả như tinh thần mà Tổng bí thư Tô Lâm đã quán triệt. Bên cạnh đó, bảo vệ quyền con người và quyền công dân cũng là trọng tâm trong việc xây dựng chính sách và pháp luật trong giai đoạn hiện nay.

Hai là, những định hướng, gợi mở trong các lĩnh vực pháp luật được nêu tại Hội nghị mới là những định hình ban đầu, trong bối cảnh nhiều vấn đề còn vẫn đang phát triển, đang tiếp tục biến đổi. Một số định hướng, gợi mở cụ thể:

Trong lĩnh vực lí luận pháp luật về hiến pháp và pháp luật hành chính - nhà nước, có những hướng nghiên cứu cần thiết như: 1) Hoàn thiện quy trình lập pháp theo hướng đổi mới tư duy, nâng cao chất lượng chính sách pháp luật; các phương thức tổ chức thực hiện và bảo vệ pháp luật đảm bảo công lí, minh bạch và kiểm soát quyền lực; những vấn đề cải cách bộ máy hành chính theo hướng tinh - gọn - mạnh - hiệu lực -

hiệu quả; 2) Vấn đề bảo vệ quyền con người, quyền công dân đảm bảo dân chủ và công bằng xã hội; 3) Vấn đề chuyển đổi số và quản lí trí tuệ nhân tạo cũng như các ứng dụng của trí tuệ nhân tạo; mô hình Chính phủ số, công dân số...

Trong lĩnh vực pháp luật dân sự, định hướng nghiên cứu về chính sách, pháp luật dân sự trong bối cảnh xã hội số, nền kinh tế số và tài sản số là một ưu tiên quan trọng. Những loại tài sản mới như tiền mã hoá, token chứng khoán, tín chỉ các-bon và tài sản trong vũ trụ ảo (Metaverse) cần được từng bước thừa nhận về pháp lí để quản lí hiệu quả và phòng chống rủi ro cho các bên giao dịch; khả năng áp dụng công nghệ blockchain trong lưu trữ chứng cứ điện tử và xử lí tranh chấp trực tuyến. Một lĩnh vực quan trọng khác là nghiên cứu về trí tuệ nhân tạo (AI) và tác động pháp lí của AI trong lĩnh vực pháp luật sở hữu trí tuệ. Nghiên cứu cần tập trung vào việc xác định quyền sở hữu trí tuệ đối với sản phẩm do AI tạo ra, cũng như trách nhiệm pháp lí khi AI vi phạm quyền sở hữu trí tuệ.

Lĩnh vực pháp luật kinh tế hướng tới mục tiêu hoàn thiện pháp luật để tạo môi trường pháp lí minh bạch, công bằng, giúp nền kinh tế vận hành hiệu quả và thích ứng với xu hướng toàn cầu hoá, chuyển đổi số, kinh tế số và kinh tế xanh, kinh tế tuần hoàn, kinh tế chia sẻ, đặc biệt là hoàn thiện thể chế hỗ trợ kinh tế tư nhân, xây dựng khung pháp lí bảo vệ quyền sở hữu, quyền tài sản và quyền tự do kinh doanh của doanh nghiệp tư nhân; phát triển chính sách khuyến khích doanh nghiệp tư nhân đầu tư vào công nghệ, đổi mới sáng tạo và tham gia chuỗi giá trị toàn cầu; cải cách thủ tục hành chính, giảm rào cản pháp lí cho doanh nghiệp; xây dựng khung pháp lí về các thị trường mới liên quan tài sản số, tiền điện tử, tiền mã hoá (cryptocurrency) và các giao dịch liên quan; nghiên cứu quy định về hợp đồng thông minh, chữ kí số, định danh điện tử (eKYC) để bảo đảm an toàn pháp lí trong nền kinh tế số; nghiên cứu cơ chế pháp lí hỗ trợ đầu

tư vào hạ tầng giao thông, đặc biệt là hệ thống đường sắt tốc độ cao; hoàn thiện khung pháp lý về phát triển bền vững, gắn kết giữa kinh tế, công nghệ và môi trường; đề xuất chính sách và pháp luật nhằm thúc đẩy bất động sản xanh, bất động sản phục vụ du lịch và duỡng lão nhất là trong bối cảnh tác động của già hoá dân số đến nền kinh tế và chính sách lao động; tăng cường ứng dụng công nghệ trong các lĩnh vực ngân hàng, chứng khoán, bảo hiểm; nghiên cứu các mô hình phát triển kinh tế dữ liệu...

Trong lĩnh vực hình sự, có những vấn đề cần tiếp tục nghiên cứu trong bối cảnh xây dựng đất nước trong Kỷ nguyên mới như: Tiếp tục nghiên cứu hoàn thiện Bộ luật Hình sự ở những nội dung: Mở rộng trách nhiệm hình sự của pháp nhân thương mại, bổ sung các tội phạm về tiền ảo, các lĩnh vực công nghệ mới; các biện pháp phi hình sự hoá đối với một số tội danh; nghiên cứu trách nhiệm hình sự liên quan đến trí tuệ nhân tạo. Một số hướng nghiên cứu về tổ tụng hình sự như cải cách quy trình điều tra, truy tố, xét xử theo hướng minh bạch, đảm bảo quyền con người và phù hợp với tiêu chuẩn quốc tế; ứng dụng công nghệ số trong tư pháp như toà án điện tử, số hoá hồ sơ vụ án, sử dụng trí tuệ nhân tạo để hỗ trợ phân tích án lệ và dự đoán xu hướng tội phạm... Các nghiên cứu tội phạm học chú trọng đến phòng, chống tội phạm công nghệ cao như lừa đảo trực tuyến, rửa tiền qua tiền điện tử, đánh bạc qua mạng...; nghiên cứu tiếp tục hoàn thiện quy định về chế độ giam giữ, quyền lợi của phạm nhân và hoạt động lao động, hướng nghiệp trong trại giam; ứng dụng giám sát điện tử...

Trong lĩnh vực pháp luật quốc tế như công pháp quốc tế và tư pháp quốc tế (bao gồm cả lĩnh vực thương mại quốc tế), những vấn đề lớn đặt ra hiện nay như: Nghiên cứu cơ chế bảo vệ quyền con người trong không gian mạng và tác động của trí tuệ nhân tạo; hoàn thiện pháp luật bảo vệ môi trường biển và ứng phó với biến đổi khí hậu theo các tiêu chuẩn quốc tế; hoàn thiện

khung pháp lý về tội phạm xuyên quốc gia trong ASEAN, đặc biệt là tội phạm công nghệ cao; nghiên cứu xây dựng Luật Tư pháp quốc tế nhằm giải quyết xung đột pháp luật và thẩm quyền xét xử các tranh chấp dân sự, thương mại có yếu tố nước ngoài; nghiên cứu xây dựng Luật Thương trợ tư pháp về dân sự để nội luật hoá các cam kết quốc tế của Việt Nam; nghiên cứu giải pháp công nhận và thực thi hợp đồng thông minh, bảo vệ dữ liệu cá nhân trên không gian mạng; nâng cao hiệu quả thực thi các FTA thế hệ mới bằng cách hoàn thiện pháp luật về thương mại điện tử, đầu tư nước ngoài và bảo vệ sở hữu trí tuệ và tranh chấp phát sinh trong thương mại điện tử; nghiên cứu đề xuất cải cách hệ thống giải quyết tranh chấp của WTO để đảm bảo lợi ích của Việt Nam...

Trong lĩnh vực luật học so sánh, các chủ đề nghiên cứu sẽ hướng đến như bảo vệ quyền con người; pháp luật về công nghệ trong xây dựng và hoàn thiện khung pháp lý cho AI, an ninh mạng và bảo vệ dữ liệu cá nhân; nghiên cứu so sánh các mô hình trọng tài quốc tế; nghiên cứu so sánh các mô hình phát triển kinh tế xanh...

Ba là, tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý là một xu hướng quan trọng nhằm nâng cao tính thực tiễn và hiệu quả của các nghiên cứu pháp luật. Thay vì chỉ dựa vào phương pháp truyền thống, tiếp cận liên ngành kết hợp kiến thức từ nhiều lĩnh vực như chính trị học, kinh tế học, xã hội học, khoa học dữ liệu và trí tuệ nhân tạo (AI). Điều này giúp mở rộng góc nhìn về pháp luật, tạo ra những giải pháp pháp lý phù hợp với bối cảnh xã hội, kinh tế và công nghệ hiện đại. Sở dĩ cần tiếp cận liên ngành trong khoa học pháp lý vì pháp luật luôn tồn tại trong môi trường tác động của nhiều yếu tố như chính trị, kinh tế, khoa học - công nghệ, do đó, nghiên cứu pháp lý không thể tách rời các yếu tố này. Việc kết hợp liên ngành giúp hiểu rõ hơn về sự tương tác giữa pháp luật và các lĩnh vực khác, từ đó đưa ra các đề xuất chính sách thực tiễn và hiệu quả hơn./

NGUYỄN THỊ THU